

פרוטוקול מס. 168
מישיבת ועדת הפנים

יום ג', ל' באדר א', תשל"ו - 2.3.1976 שעה 14.00

נ כ ח ו

חברי הוועדה: היו"ר י. ארידור
י.מ. אברמוביץ
ח.אבו-רביעה
נ. אליעד
י. בארי
א. פיבלבר
א. הרליץ
ב. מואב
ג. מועדי
ד. קורן

מוזמנים:

י. לייבוביץ, מתכנן, משרד הפנים
י. ליפל
מ. זליקוביץ
א. קימלמן
משרד הדתות
יוסף חיר - יו"ר המועצה פקיעין
רנזי טורי - סגן ראש המועצה
סלימ עבאס
סלים סעידה
יוסף רמדאן
חברי המועצה המקומית
אברהם ואקים - מזכיר המועצה המקומית
סלמאן עמאר
סאלדו סוויד
עלי מחמד פציל
חושבי הכפר פקיעין
עמאר עמאר
נעים מחול
נאיף סוויד

מזכיר הוועדה:

י. ברזני

ר ש מ ה:

א. דגני

סדר-היום:

שמירת המקומות הקדושים בפקיעין ובית-הקברות
היהודי העתיק במקום - הצעת לסדר-היום שהועברו
לוועדת הפנים.

שמירת המקומות הקדושים בפקיעין ובית הקברות היהודי העתיק במקום

היו"ר י. ארידור: אני פותח את הישיבה.

על סדר-היום שתי הצעות לסדר-היום שהועברו לוועדה של חברי הכנסת קשת ופרוש בענין שמירת המקודות הקדושים בפקיעין ובית הקברות היהודי העתיק במקום. נראה היה לי שאין בעיה של בית-הכנסת; הבעיה היא של כמה מקומות קדושים מחוץ לבית-הכנסת בשל הכביש המתוכנן ליד בית הקברות היהודי העתיק.

אני מקדם בברכה את אורחינו בישיבה זו: גב' זינתי, ראש המועצה של פקיעין וחברי המועצה, אנשי משרד הדתות ומשרד הפנים.

גב' מ. זינתי:

איננו מתנגדים לסלילת הכביש. אנו בעד פיתוח המקום והאזור, אבל לא על-חשבון מתים ופגיעה במקומות קדושים. תכנון הכביש לא נעשה היום. לפני קום המדינה נסלל כביש עכו-צפת שהגיע לפקיעין ורצו להעבירו על הקברים. פנינו ליצחק בן-צבי המנוח, שהיה יו"ר הוועד הלאומי, והוא התערב.

היום מגיעים אלינו איומים, מאיימים לגרש אותנו מהבית. יש גם יריות.

יש לכבד מקום קדוש לכל עדה ועדה. האם אבוא לפגוע בקבר של דרוזי או מושלמי? בתקופת התורכים והבריטים התייחסו בכל הכבוד למקומות קדושים לעדות השונות. היום אין כבוד.

היו"ר י. ארידור:

לטענתך רוצים לסלול כביש בתוך השטח של בית-הקברות היהודי בפקיעין. את מבקשת שהכביש לא יעבר דרך בית הקברות.

גב' מ. זינתי:

למערה שבה התחבא שמעון בר-יוחאי מהרומאים יש שני פתחים: פתח אחד מוביל למרכז הכפר, והוא שימש מקור מים. המועצה המקומית רוצה להעביר את המים. לטענתה חברת "מקורות" רוצה לנצל את המים. לדעתנו מים קדושים צריכים להיות חפשיים. יש גם פתח שני למערה, שם זורקים השכנים זבל וזורמים בו מי ביוב. משרד הדתות הבטיח שלא יתן לפגוע במעיין. יש שם הקבר של רבי יוסי דפקיעין וקבר רבי יהושע בן חנניה, שגם עליהם לא שומרים זאותם לא מכבדים. אני מבקשת שהוועדה תסייע לנו לגדר כל מקום קדוש, כי המועצה המקומית איננה מכבדת את המקומות הקדושים בפקיעין. זהו מאבק שלכל יהודי בעולם. משפחה דרוזית בנתה קבר משפחתי על הקברים שלנו. הם טוענים שזה שלהם. יבואו ויוכיחו.

אברהים ראקיט:

אדוני היו"ר, חברי ועדה נכבדים, אפתח בסקירה כללית ואחר-כך אתייחס לחכנון הכביש ולטענות של גב' זינתי.

פקיעין הוא כפר עתיק יומין. הבניינים בו צפופים ומכונסים. הדרכים והסימטאות בכפר הן צרות ועקומות ולרובן המכריע אין רכב מנוע יכול להיכנס. השכונה המזרחית של הכפר, שבה מתגוררים למעלה ממחצית אוכלוסיית הכפר, מנותקת מאמצעי תחבורה וסובלת קשות מהיעדר כביש בקרבת הבתים. לא אחת נאלצו התושבים להוביל חולים על כתפיים או על בהמה כדי להעבירם לבית-חולים במצב קשה כי האמבולנס לא הצליח להיכנס.

בפקיעין יש אתרים היסטוריים של יהודים - בית-כנסת, קברות של תנאים, מערה ומעיין ועוד אתרים המזכירים כמקומות קדושים. כן קיים בכפר פוטנציאל לפיתוח תיירות. מטיילים המבקרים בכפר מדי יום ביומו מתקשים להגיע למקומות המיועדים לביקור.

עם הכנת תכנית המתאר למקום בשנת 1963 עלה הרעיון לחבר את הכפר לכביש האזורי פקיעין-ראמה כדי לאפשר על-ידי כך כניסת מכוניות לכפר בכלל ולשכונה המזרחית בפרט. בד בבד עם התכנון הוחל בסלילת הכביש המוצע על-ידי הרחבה, יישור, בניית גדרות בתוך הכפר, בעזרת פועלים שעבדו בעבודות יזומות באותם ימים, ולא ניתן לפרוץ את השטח בקרבת הכביש האזורי מצידי הדרך הקיימת שעל התוואי שלה תוכנן הכביש שעובר בקרבת בית הקברות היהודי.

תכנון הכביש: המועצה הכינה תכנית מפורטת עבור הכביש על תוואי דרך קיימת מזמן התורכים והעוברת בין בית-הקברות היהודי בפקיעין לבין חלקת אדמה הידועה כ"משאע" ואשר משפחת סויד בנתה בחלק ממנה בית-קברות דרוזי, האדמה של הכפר אף היא נרשמה בשם מדינת ישראל כחלקה 92 גוש 19099 בשטח כולל של כ-14 דונם, כולל בית-הקברות. המועצה ערעה על רישום זה ותבעה את חלקת ה"משאע" בבית-המשפט המחוזי בחיפה. העניין תלוי ועומד בבית-המשפט. הוועדה המחוזית לתכנון ובניה בצפון אישרה את התכנית להפקדה. הודעה על כך פורסמה בילקוט הפרסומים. הוגשה כמה ערעורים מטעם בעלי הנכסים הגובלים עם הכביש, למעט משרד הדתות. לאחר דיון ממושך בתכנית, היא אושרה למתן תוקף (אישור סופי). הודעה על כך פורסמה בילקוט הפרסומים מס. 1341 מיום 23.2.67.

באותה תקופה התקומם יוסף זינתי - שומר על המקומות הקדושים בפקיעין - נגד פרויקט זה בטענה שהדבר פוגע בבית-הקברות. בכך המשיך משרד הדתות והפריע לביצוע הכביש באותו חלק שלדעתו יש חשש של פגיעה בבית-הקברות. אסמכתה חוקית לא היתה להם כיוון שלא התנגדו לתכנית תוך התקופה החוקית. לכן ניסו להשפיע בדרכים עקיפות.

סיוע ממשלתי לא ניתן למועצה דאז למרות מאוח פניות ופגישות עם אנשי משרד העבודה, משרד הפנים ועדות של הכנסת וגורמים אחרים. התכנית שקיבלה תוקף תוקנה ביוזמת ועדת בנין ערים המחוזית בנצרת וניתן לה מס. 595 א". מיקום הדרך הועתק מהנימוק שהמועצה המקומית לא הסתייגה משינוי התוואי וכך הופקדה התכנית שנית. האנשים התנגדו להעברת דרך בחלקותיהם הנטועות זיתים והמעובדות עיבוד אינטיסיבי. הדבר מחייב בניית גשר על הוואדי, הפקעת הקרקעות והוא יגרום נזק לבעלי הקרקעות. כך הוקפאה התכנית בשנית.

המועצה ניהלה משא-ומתן עם משרד הדתות כדי להגיע להסכמה יסודית לגבי העברת הדרך בסמוך לדרך העפר הקיימת במפות המנדט משנת 1946 - דרך שמשרד הדתות הסכים שאינו יכול לסגור כל עוד בעיית הכביש לא באה על פתרונה (זכרון דברים בנדון נחתם שנית ביום 6.2.75 במשרד הדתות בין המועצה לבין משרד הדתות). המועצה הכינה מחדש סקיצה עם מיפוי וסימון בשטח. השרטוט נמסר לבדיקה על-ידי אנשי משרד הדתות שביקרו פעמיים בשטח.

במהלך הדיון המשפטי הציע השופט לבקש ממחכנן נייטרלי להכין תוואי חדש אשר יעבור בין חלקת בית-הקברות שבסכסוך לבין מטעי הזיתים הסמוכים. התוואי הוכן על-ידי אדריכל ליברמן מחיפה, אך לצערנו אינו ניתן לביצוע ויישום.

לדעתנו יש לקיים בירור יסודי בין הצדדים למשפט, החזרת "המחפרה" למועצה והעברת הכביש ב"מחפרה" מחוץ לבית הקברות המוכר והגשת סיוע מתאים לסלילתו.

אנו רוצים לסלול את הדרך על חלקת ה"משאע" שהיא רכוש הכפר. המועצה אף-פעם לא נתנה ידה לחילול המקומות הקדושים, לא בית-הקברות ולא קברות התנאים. לצערנו שמענו מגב' זינתי דברים אחרים. לא אחת התפרסמו בעתונות ידיעות כאילו אנשי פקיעין באים לפגוע במקומות קדושים. לא היו דברים מעולם. אמצעי התקשורת נתנו ידם לתופעה זו הפוגעת

בכבודם של אנשי פקיעין. אנו מצפים מהוועדה שתמצא את שביל הזהב בוויכוח הזה ותחזיר את חלקת ה"משאע" לטובת הכפר. לא עולה על דעת איש בפקיעין לחלל את בית-הקברות ולהעביר עליו דרך.

היו"ר י. ארידור: נשמע עכשיו את נציג משרד הפנים, מתכנן במחוז הצפון, מר לייבוביץ.

י. לייבוביץ: אילו דיברתי לפני ידידי הנכבד הייתי מביא בפניכם מה עבר דרך מוסדות התכנון, הוועדה המקומית והוועדה המחוזית. היתה תכנית שהופקדה וקיבלה תוקף. אחר-כך הופקדה תכנית נוספת שביטלה את התכנית הקודמת והציעה אלטרנטיבה כנראה יותר טובה מבחינה טופוגרפית. אני מרשה לעצמי להציג את התכנית בפני חברי הוועדה. (מציג את התכנית) זהו הכביש מראמה לכיוון סעסע-מעלות. בסיבוב יש גשר ליד מחצבת שיש. זהו המרקם הבנוי של פקיעין. התכנית שבוטלה עברה בין בית-הקברות היהודי לבית-הקברות הדרוזי. בגלל רוחבה צריך היה לפרוש מגבולות חלקת הדרך אל תוך בית-הקברות. תכנית זו מציעה לבטל את הדרך שקיבלה תוקף ומציעה אלטרנטיבה ההולכת בהתאם לטופוגרפיה, היא גובלת ליד בית הקברות מדרום ומתחברת עם הרשת המקומית.

היו"ר י. ארידור: מהו הוויכוח אם מגשימים את התכנית האלטרנטיבית?

י. לייבוביץ: עלות התכנית והעובדה שצריך להיות גשר מעל הוואדי הזורם באופן חפשי.

היו"ר י. ארידור: מהי התכנית שהמועצה המקומית רוצה בה?

תכנית ביניים. אברהים ואקים:

י. לייבוביץ: התכנית "האדומה" פוגעת יותר בקרקע פרטית. תכנית זו נדונה בישיבת הוועדה המחוזית במרס 1971. הוועדה שמעה את כל המהמגדים, כולל המועצה המקומית. הוועדה החליטה להשהות את מתן התוקף לתכנית ולבקש מהמועצה להגיש הצעה מנומקת בכתב עם הסכמה של בעלי החלקות. המועצה המקומית עוד לא העבירה כל תכנית דרך המערכת של מוסדות התכנון. חברי הוועדה שמעו את נציג המועצה המקומית. הוצעו תכניות אלטרנטיביות, אבל אף אחת מהן לא הגיע למוסדות התכנון.

א. קימלמן: משרד הדתות לא קיבל תלונות של ממש.

היו"ר י. ארידור: גב' זינתי התלוננה על מצב מוזנח של שלושה מקומות קדושים. אם הכל כשורה - ניהא. האם נכון

שמי הביוב זורמים שם?

א. קימלמן: אין שום מי ביוב.

היו"ר י. ארידור: לא נוכל לבדוק מה נעשה בשטח. אני מציע שחוקם ועדת משנה של שלושה חברי ועדה שתשמע את הנוגעים

בדבר הרוצים להשלים את דבריהם, גם את אלה שלא דיברו, את נציגי משרדי הממשלה. אם זה נראה לחברי הוועדה, אני מציע ועדת משנה בהרכב של חבר-הכנסת אליעד - יו"ר, חבר-הכנסת אברהם יפה וחבר-הכנסת קורן או חבר-הכנסת גיבלבר. הוועדה תבקר בפקיעין ותגבה עדויות מכל מי שתראה לנכון. כיוון שהאורחים נמצאים כאן, נאפשר להם להשמיע את דבריהם. הדיון יימשך במסגרת ועדת משנה.

נאיף סוויד: רצוני להבהיר כמה דברים בענין הכביש וכך החלקה שעליה יש סכסוך. עלי להדגיש כי התושבים הדרוזים מתמרמרים מאד על הצגת הענין כסכסוך בין הדרוזים ומשפחת זינתי; הסכסוך הוא על חלקת אדמה, אם היא שייכת לכפר או לבית-הקברות, או משרד הדתות. בית-משפט עדיין לא קבע למי זה שייך.

משפחת זינתי היא משפחה ותיקה במקום. עלינו עברו מאורעות 1919-1929-1936 והדרוזים וכל תושבי פקיעין שמרו תמיד על המקומות הקדושים וכך הם עושים עד היום. הנשיא המנוח יצחק בן-צבי אמר שעוד לא היו תושבים שכך שמרו על המקומות הקדושים כמו תושבי פקיעין.

האמת היא שלא נכנסנו לבית-הקברות ולא רצינו לסלול שם כביש למרות שהרשיון ניתן לנו. המהנדס שמחה יום-טוב מקיבוץ דליה הוא שהכין את תכנית המתאר של פקיעין, הוא תכנן את הכביש על הדרך הסמוכה לבית-הקברות בין שתי החלקות. הוא סימן את הדרך החדשה.

לא המועצה המקומית של פקיעין היא שצריכה לשמור על נקיונם של המקומות הקדושים, אם כי היא מוכנה לעשות זאת.

היו"ר י. ארידור: אתה מסכים שיש מידה מסוימת של הזנחה?

נאיף סוויד: אם יש הזנחה, לא אנו אחראים לה. שר הדתות הורה לסגור את בית-הקברות בגדר חיל. כאשר הוברר לו המצב הוא ביקש לפתוח את הכביש ואת הדרך הקיימת עד היום על אותה חלקה. על המפה אפשר לראות את בית-הקברות ואת החלקה.

ב"מחפרה" חפרו לפני מאות שנים. אחרי שנת 1933 החלונונו היהודים כי בחפירות הללו נתקברים לבית-הקברות. באו אנשים וגידרו את השטח באמצעות טרסה של אבנים. שם יש בית-קברות לדרוזים וכך חלקה השייכת לכפר פקיעין.

אני שוב חוזר ומבקש שלא ישוו לסכסוך על חלקת אדמה אופי של סכסוך בין תושבים דרוזים לבין משפחת זינתי.

רמזי חורי: בפקיעין יש 4 בתי-קברות של יהודים, דרוזים, מושלמים ונוצרים. מצבו של בית-הקברות היהודי הוא יותר טוב משל בתי-הקברות האחרים. אנשי משרד הדתות ביקרו במקום ונוכחו לדעת שאין חילול ואין הזנחה. הגדר זו בעיה טכנית בין משרד הדתות לבין המועצה. גם הטענה על מי בייב זורמים איננה במקומה. קצין המחוז בעכו נתבקש על-הממונה על מחוז הצפון לבדוק את המצב. אפשר לראות את חליפת המכתבים ביניהם. מחברר שאיש לא זרק זבל למקום. אני יודע שלא גב' זינתי היא כתבה את הדברים. יש אנשים שישלהם אינטרס לכתוב דברים לא נכונים.

היו"ר י. ארידור: לשם כך תהיה ועדת משנה.

רמזי חורי: קיימת חלקת אדמה מס. 60. מ"מחפרה"^{הדג} לקחו תמיד אדמה לבניית הגגות של הבתים. השטח של "המחפרה" נמוך היום ב-6-10 ס"מ בגלל החפירות האלה. חלקה זו סמוכה לחלקה של בית-הקברות, שהיא חלקה 63. המחפרה היא חלקה נפרדת מבית-הקברות. טוענים שהמועצה רוצה להעביר כביש על חלקה 60 הנקראת "מחפרה".

גב' מ. זינתי: זהו בית-הקברות.

רמזי חורי: "המחפרה" קיימת מזמן התורכים ומזמן המנדט. משפחות רבות בארץ לקחו משם אדמה.

היו"ר י. ארידור: הוויכוח הוא אם באותו שטח יש בית-קברות או לא.

רמזי חורי: גם אמה של גב' זינתי לקחה אדמה מאותה חלקה ובנתה את הגג של ביחה. (גב' זינתי: זה לא נכון.)

רמזי חורי: הסכסוך הוא על שני דברים: קיימת חלקת אדמה הנקראת "מחפרה", שאיננה שייכת לבית-הקברות. הוועדה יכולה לבדוק זאת. ניתן להוכיח שכך הדבר. בענין הכביש - אנו מעונינים לפתור את הבעיה. עשינו תכנית לפיה עובר הכביש על המחפרה אל גבול עצי הזיתים. על כך אנו מחכים לתשובה.

היו"ר י. ארידור: בשלב זה נסתפק במה ששמענו מאנשי פקיעין ונשמע את אנשי משרד הדתות.

י. ליפל: אני חושב שהיו"ר היטיב לעשות שעשה הפרדה בין בית-הקברות ויתר המקומות הקדושים. הבעיה היא שהענין חרג מהפרופורציה הרגילה ומנפחים אותו קצת יותר מדי מכל הכיוונים. צריך לראות את התמונה כפי שהיא.

אחיה האחרון שאגיד שמה שעשו או לא עשו בשטח של בית-הקברות נובע כאילו ממדיניות של מישהו להרוס את-בית-הקברות, גם אם יש דברים הנראים לנו כפגיעה. אחיה האחרון שאגיד זאת כלפי הדרוזים, שאני מכיר רבים מהם ומוקיר אותם. אני יודע עד כמה הם נוחים להגיע להסדר. ענין בית-הקברות הוא בהחלט נושא השנוי בוויכוח גם עניני. מול הטענה שיש חלק שהוא כאילו לא בית-קברות יש בידינו עדויות בכתב וגם בעל-פה שהחלק הנתון בוויכוח הוא בית-קברות. העמדה שלנו כמשרד היא, שאפילו אם היה ספק בכך, צריך לקחת זאת בחשבון, מה גם שיש עדויות שהמקום הוא כן בית-קברות.

ד. קורן: האם יש שם קברים או שזהו שטח של בית-קברות?

י. ליפל: זו י אחת הדוגמאות שאם אולי היו שם קברים, הם חוסים. אי-אפשר להגיד שלא היו קברים. בית-קברות קדושתו היא לאו דווקא בכך אם יש באותו מקום קבר או לא; אם יש קבר, זה מוסיף חומרה. כל השטח שקודש הוא בית-קברות. זהו בית קברות. הענין נתון בוויכוח. הדרוזים טוענים אחרת. לכך הענין נדון בבית-המשפט המחוזי בחיפה. יתכן שנגיע להסדר לפני הפסיקה של בית-המשפט.

היו"ר י. ארידור: הוצא צו מניעה זמני נגד סלילת הכביש. איננו מתערבים בשאלה שבה דן בית-המשפט.

נ. אליעד: הוועדה צריכה לבדוק אם המקום הוא בית-קברות או לא, ואם היא יכולה להגיע לאיזה שהוא פתרון של פשרה או הסדר. איך יכולה הוועדה לטפל בכך אם הענין נמצא בבית-המשפט? מדוע אי-אפשר לפנות לבית-המשפט ולבקש להחיש את ההליכים כדי לסיים את הפרשה? יתכן שכל עבודת הוועדה שלנו לא תהיה דרושה.

י. ליפל: לא היה רושם שהשופט מוציא פסק-דין. נראה שהוא היה מעדיף שיגיעו לכלל פשרה. לכך יש נסיונות להגיע לפשרה.

יש שתי בעיות: הכביש שהכפר זקוק לו; גידור בית-העלמין. לא יכולים לגדר כי יש ויכוח על החלקות. יכול להיות שהוועדה יכולה לתרום להחשת הענין.

נ. אליעד: מי הם הצדדים?

י. ליפל: המועצה המקומית תובעת חלקה וגם מינהל מקרקעי ישראל תובע חלקה אחרת.

נ. אליעד: אנו צריכים לנסות להגיע לפשרה.

היו"ר י. ארידור: אני מניח שנמצא סידור מחאים.

י. ליפל:

בענין המקומות הקדושים של פקיעין, עם כל ההבנות, והאהדה למשפחה היהודית היחידה שנשארה בפקיעין, גם זאת יש לראות בפרופורציה הנכונה. איננו בדעה כאילו זהו מעין שאסור לשחות ממנו מים. אם המועצה זקוקה למים, חשוב שהתושבים ייהנו ממי המעיין. המועצה איננה מאפשרת להקים מבנה מתאים ויפה ליד המעיין, מבנה מונומנטאלי, בטענה שאם לא מסיימים את הענין ההוא אי-אפשר לסיים גם את הפרשה הזו. המועצה צריכה לתת ידה לכך.

בענין קבר רבי יוסף דפקיעין יש הגזמה רבה. הקבר הוא מקום קדוש. היוב של הכפר זורם לידו, אבל נראה לנו שהוא לא פוגע בקבר. הקבר נשמר ועכשיו משפצים אותו. גב' זינתי באופן רשמי שומרת על המקומות הקדושים, ואם לא נקי שם - צריך לדאוג לנקיון. כאשר דובר על בית-העלמין היתה הצעה לשכור שומר. גב' זינתי לא היתה מוכנה שיהיה שם אדם נוסף. לכך יש תוצאות. לדעתי אפשר למנות שומר.

ג'. מועדי:

אני מכיר היטב את הבעיה. הייתי במקום פעמים רבות. הדרך הזו קיימת מחקופת המנדט ועוד לפני כן עברו הולכי רגל ובהמות. אומרים כי בשטח "המחפרה חפרו ומצאו 8-10 קברים. אפילו אם יש קברים, לאחר שחפרו שם בעומק של 8 מטר, איך זכר לכל העניין. כל מה שרוצים לעשות הוא לסלול כביש מסודר ומתאים למען התושבים. על-ידי הקמת חיץ ניתן להפריד בין הכביש לבין בית-הקברות.

לפני שבוע ביקרתי בשטח של בית-הקברות יחד עם בן משפחה זינתי. הוא נשבע שדרך זו אכן היתה קיימת. את הכביש רוצים לסלול לטובת כלל הציבור. כדרוזי אני מכבד מקומות קדושים ומקדש אותם. הדרוזים שמרו על היהודים אפילו בזמנים הקשים ביותר. לא צריך לתת בידי אלמנטים שליליים יצל את הבעיה הזו על-מנת לזרוע פירוד בין שני חלקי העם. הכביש היה קיים, וכל מי שמבקש היום לסלול כביש מסודר ידאג לבית-הקברות וישמור על קדושתו.

ח. אבו-רביעה:

אני רוצה לפנות ליו"ר הוועדה. אני סבור שהוא צריך לכבד את המקומות הקדושים של כל הדתות. טוענים שאם יקחו את החלקה יחללו את בית-הקברות היהודי. אם כך הדבר, הכיבוד צריך להיות הדדי. יש מקומות קדושים שעובדים בהם טרקטורים וכך מחללים אותם. השמירה על המקומות הקדושים צריכה להיות הדדית ועל-ידי כל הצדדים. בחבר-כנסת אני יכול להכריז שאני מכבד את המקומות הקדושים של בני כל העדות.

יוסף חיר:

מר לייבוביץ אמר שיש תכנית. אני מבקש שיראו לנו את התכנית.

חבר-הכנסת שריד ביקר בפקיעין והלך לראות את "המחפרה". היו אתו שני יהודים שנשבעו כי זה הגבול שלנו, של הכפר. תמיד נהגו לקחת משט אדמה בשביל הגנות. הוא ביקר אצל גב' שרה זינתי שאמרה כי בכפר אין הבדל בין יהודים, דרוזים, נוצרים או מושלמים. היא ביקר אצל גב' מרגלית זינתי שטענו כי הערבים מאיימים עליה. יהודי שגר במקום טען שזה שקר מוחלט. אנו חיים כאן יחד. גב' זינתי מנהלת חעמולה יועתונאים מסוימים מוציאים דיבה נגד המועצה ואנשי הכפר. "המחפרה" היא של הכפר עוד מלפני תקופת התורכים. זוהי אדמת "משאע".

טלמן עבאס:

גב' זינתי טענה שנבנה בית-קברות דרוזי בשטח של בית-קברות יהודי. האמת היא שבית-הקברות שייך למשפחה סוויד בכפר והוא נבנה על חלקה הנקראת "מחפרה" שאיננה בשטח של בית-הקברות היהודי. זהו בית-קברות שנבנה על החלקה שעליה יש סכסוך. חבר-הכנסת אבו-רביע נגע בנקודה העיקרית, שאין כאן בעיה של סלילת כביש או חילול מקומות קדושים; הנקודה העיקרית היא הפקעת קרקעות. בעבר לא היתה סערת רוחות כזו למרות שהופקעו 70% מאדמות

הכפר. הטרסה היא הגבול בין בית-הקברות ל"מחפרה". באזני חבר-הכנסת שריד העידו העדים היהודים שהכביש עבר ב"מחפרה", שזה מחוץ לשטח של בית-הקברות. חבר-הכנסת שריד פרסם בעתון "מעריב" מיום 29.2 שהוא במועדינו ראה שהחלקה עבור הכביש המתוכנן עוברת מחוץ לגבולות שעליהם העידו שני העדים היהודיים שהם גבולות בית-הקברות.

איננו מתכוונים לחלל שום בית-קברות של שום עדה. יש בידינו הוכחות מספיקות לצדקת טענתנו, הוכחות של זקני הכפר ונכבדיו, ביניהם שני נכבדים יהודים, וזאת בנוסף למפות מימי המנדט. צריך לשים קץ לפרשה בלי בית-משפט, כי ברור ששטח "המחפרה" שייך לכפר. יש להרשות את סלילת הכביש בשטח שהוא שייך לכפר ולסיים בכך את הפרשה.

נאיף סוויד: פתגם ערבי אומר: הוא הרביץ לי והלך להתלונן..

מינהל מקרקעי ישראל רוצה להפקיע את חלקה האדמה שלנו

שאיננה בית-קברות, עליה רוצים לסלול את הכביש. הסכסוך הוא על

100 מטר. בית-הקברות משתרע על שטח של 14 דונם. אני מבקש שוועדה נכבדה זו תפעיל את השפעתה גם על כלי התקשורת שטוענים כאילו יש סכסוכים בין דרוזים ויהודים.

היו"ר י. ארידור: אנו בוועדה איננו אחראים לפרסומים. אם יהיו פרסומים

כאלה בעתיד, זה לא באחריות חברי הוועדה. דעת הוועדה

איננה נוחה מצורה כזו של הצגת הדברים.

סלמאן עמאר: המועצה הגישה תכנית שלישית, תכנית ביניים, שהיא פשרה

בין שתי התכניות. התכנית השנייה נוטלת שטחים רבים

של תושבי הכפר, שטחים מעורבים.

אנשים החיים בכפר זקוקים לכביש. אין תחליף לכביש.

מספר התושבים מתרבה, יש בינינו חיילים משוחררים רבים. בעיית הכביש היא בעיה ממדרגה ראשונה עבורנו. אנו סבורים שוועדה זו יכולה לסייע בפתרון הבעיה.

עלי מחמד פציל: אני איש דחי. הדת הדרוזית מחייבת את בניה לכבד

מקומות קדושים של כל העדות. חמיד שמרנו על המקומות

הקדושים ליהודים, ויעידו על כך דבריו של הנשיא המנוח בן-צבי.

עד היום אין אפשרות של כניסה ויציאה של מכוניות

אל הכפר וממנו. אנו מבקשים למצוא פתרון לבעיה בדרך העובדת בשטח

השייך לכפר. זקנים בני כל העדות יכולים להעיד שהשטח שייך לכפר. אני

מקווה שממשלת ישראל תעשה כמיטב יכולתה לפתרון הבעיה בהקדם האפשרי.

גב' מ. זינתי: נאמר כאן ששני יהודים בפקיעין העידו שזה לא שטח

של בית-הקברות. זו לא אמת. אלה אנשים שפיתו אותם

להעיד כך על-ידי טובות הנאה או שוחד. אפשר לשאול יהודים אחרים.

בגלל החפירה בנו את הטרסה אנשים שגרו במקום.

כמאל אפנדי שהיה ממונה על המחוז בתקופת הנציב העליון

לא נתן לחלל את המקום הקדוש ולא אפשר לסלול שם כביש. היום אין איש

במדינה שיעשה משפט צדק. היכן כתוב במפה שזו "מחפרה"? בטאבו או במפות

צריך להיות לכך ציון. בתקופת הבריטים היה מסומן בכל המפות שהשטח הוא

בית-קברות.

סלמן עמאר: גב' זינתי אמרה ששני היהודים העידו עדות שקר כי

קיבלו שוחד. האם כל זקני הכפר, ביניהם דרוזים

ונוצרים, כולם שקרנים? כולם מעידים שזה שטח השייך לכפר והם מוכנים

להישבע.

לתכנית לפיה הכביש יעבר את מטעי הזיתים הוגשה התנגדות
מטעם המועצה המקומית. יש הצעה שלישית שלנו.

אני מקווה שהוועדה תקבע מועד מוקדם לדיוניה וכך תודיע
לנו מתי היא חושבת לצאת לשטח.

היו"ר י. ארידור: בחרנו ועדת משנה והיא תתכנס בהקדם.

אני מודה לכך ונועל את הישיבה.

(הישיבה נועלה בשעה 15.30)